

IKER
GAZTE
NAZIOARTEKO
IKERKETA EUSKARAZ

III. IKERGAZTE NAZIOARTEKO IKERKETA EUSKARAZ

2019ko maiatzaren 27, 28 eta 29
Baiona, Euskal Herria

ANTOLATZAILEA:
Udako Euskal Unibertsitatea (UEU)

GIZARTE ZIENTZIAK ETA ZUZENBIDEA

Kultura atzitzeko eskubide
konstituzionala. Nafarroako kultur
eskubideen inguruko Foru
Legearen ildotik

Mikel Díez Sarasola

75-82 or.

<https://dx.doi.org/10.26876/ikergazte.iii.02.10>

Kultura atzitzeko eskubide konstituzionala. Nafarroako kultur eskubideen inguruko Foru Legearen ildotik

Díez Sarasola, Mikel

*Zuzenbide konstituzionala, Kultura departamentua, Gipukoako Foru Aldundian
mikel10sarasola@berkeley.edu*

Laburpena

Espainiako Konstituzioak iragarritako Zuzenbideko Estatu sozial eta demokratikoak protagonismo handia ematen dio kulturari Estatuaren eta gizartearen funtzioak osatzean, eta denen eskura eta gozamenerako eskubidea ere aitortzen dio. Nafarroako Eskubide Kulturalen Legeak, besteak beste, eskubide hori zertan datzan garatu eta zehaztera dator, hau da, bere edukia definitzeko eta, aldi berean, beharrezkoa den ondasun juridikoa sistematizatzeko, gizarte garaikideen kalitate demokratikorako funtsezkoa den ondasun juridikoa sistematizatzeko.

Hitz gakoak: kulturarako sarrera, konstituzioa, demokrazia.

Abstract

The Social Democratic Welfare State announced by the Spanish Constitution provides culture with a significant role in the shaping of the State functions and society, and it also recognizes the right to access and enjoyment of it. The Act on cultural rights recently passed in Navarra develops and specifies among others, what this right is about so contributing to the definition of its content and to a more than necessary systematization of a legal good which is suggested to be crucial for the democratic quality of contemporary societies.

Keywords: Access to culture, constitution, democracy

1. Sarrera eta motibazioa

Hemeretzigarren konstituzioetan gertatzen zena ez bezala, kulturaren garrantzia gero eta handiagoa da XX. mendean onartutako konstituzioetan. Mexikoko Querétaro-ko Konstituzioak hasiera batean inauguratu zuen 1917an, eta Europako eta gerraosteko Iberoamerikako konstituzio askok kultura ondasun juridiko bezala eta Estatuaren jardunaren printzipio errektore modura jasotzen dute.

Espainiako Konstituzioaren tradizioak ez da izan joera horretatik kanpo eta gaur egungo Espainiako Konstituzioak (EK) konstituzio-testuko hainbat pasartetan sartu eta aipatzen du kultura. Bereziki, kulturari egiten zaizkion aipamen hauek dira aipagarrienak: hitzaurreko laugarren eta bosgarren paragrafoetan: [...] *espainiar guztiei eta Espainiako herri guztiak babestu giza eskubideen ariketan, beraien kultura eta tradizioak, hizkuntzak eta instituzioak [...] kulturaren eta ekonomiaren garapena sustatu guztiontzako bizi kalitate duin bat bermatzeko [...] 9.2 artikuluan: botere publikoei dagokie [...] herritar guztien parte-hartzea erraztea bizitza politikoan, ekonomikoan, kulturean eta sozialean. 25.2 artikuluan: (kartzela zigorra dutenei buruz); 44.1 artikuluan: 1. Botere publikoek sustatu eta babestuko dute edonoren kulturarako sarbidea. 46 artikuluan: (ondasun historiko, kultural eta artistikoaren aberastasuna); 48. artikuluan: (gazteen garapen kulturalari buruz); 50. artikuluan: (hirugarren adinari dagokionez). 149.2 artikuluan: (eskumen kulturei dagokienez).*

Era berean, E.K. kulturarekin lotutako material-esparruak lantzen ditu, eta horien garapena eta irismena baldintzatzen ditu. E.K.-ko 20. artikulua aipatzen duen adierazpen-askatasunari eta E.K.-ko 27. artikuluan aurreikusitako hezkuntzarako eskubideari buruz ari gara batez ere. Hala ere, aurreko mendeko konstituzioetan kulturari emandako garrantzia dela eta, kulturak Estatuaren jardun-eremu gisa jasotzen dituen funtsezko arauak aintzat hartzen dituen estatu horiei erreferentzia egiteko, kultura konstituzio edo kultura-estatu gisa izendatzen dituzte idazle batzuek herrialde hauek.

Gure konstituzio-sistemako kultura-egitatearen agerpen horrek, beraz, ondasun juridiko horren eduki materialaren azterketa juridiko zehatza eta bere ondorioak justifikatzen ditu, bai

pertsonen eskubideei dagokienez, bai Estatuaren jardunari dagokionez. Zentzu horretan, lehen transkribatutako pasarte konstituzionaletik abiatuz, kulturak bere burua konstituzio-ondasun gisa ulertzeko orduan, izaera multifazetikoa duela; Estatuarentzako eskubide negatiboa izatea gain, hau da, pertsonen, kultur sorkuntza, hedapena eta garapen kulturala kaltetu dezaketen ekintza bat aurrera ez eramatea eskatzeko ahalmena ematen zaie (kultur askatasuna, nagusiki adierazpen, informazio edota katedra askatasunetik eratorria, hauek guztiak EK-ko 20. artikuluan jasotakoak). EK-ak kultura ondasun juridiko bezala konfiguratu du, Estatuaren ekintza positiboa eskatzen duena; Estatuaren asistentzia-jarduera da, herritar guztiak kultura-ondasunak eskuragarriak izan ditzaten (Espainiako Estatuaren laguntza-betebeharra, batez ere, EK-ko 44. artikuluan).

Bestalde, doktrina konstituzionalistak (Prieto de Pedro, 1992) gure Konstituzioan kultura txertatuko luketen hiru alderdi identifikatu ditu: 1) Kultura giza bizitzaren esparru gisa (hitzaurrea, 9.2 eta 48. artikulua); 2) kultura eskubide gisa (44, 25.2 eta 50 C.E.) eta; 3) kultura Estatuaren funtzio gisa (EKko 149.2, 20, 27, 43.3, 45, 46 eta 51.2 artikulua).

Bada, artikulua honen xedea da, hain zuzen ere, Estatuak herritar guztiari eman behar dien kulturarako sarbideari dagokionez, Estatuaren laguntza-betebeharraren edukia zehazki aztertzea, hau da, 44. artikulua herritarrentzat dituen irismena eta inplikazioak zehazten laguntzea. Espainiako Konstituzioaren I. tituluko II. kapituluaren jasotako beste funtsezko eskubide batzuekin ez bezala (esaterako, 27.4. artikuluko oinarritzko hezkuntzarena), herritarrek eska dezaketen eskubide subjektiboak sortzen dituztenak, kulturarako sarbidea, politika sozial eta ekonomikoaren gida printzipioen barruan kokatzen da (EK-ko III Kapituluak) eta, ondorioz, ez da eskubide subjektibo gisa eratzen herritarrek berehalako eraginkortasuna eta esijentzia izan dezaten, baizik eta konstituzioan oinarritutako eskubide gisa, zeintzuk gerora lege-garapena behar duten.

Kultura-egitateak garrantzi handia eta aurrerago aipatuko dugun ondasun juridiko bezala daukan araugintza-komplexutasunak izan arren, kulturarako sarrerak ez du izan, ez estatu mailan, ez autonomia erkidegoan, eskubide hau sistematizatuko eta muga juridiko argiz zehaztuko duen lege garapenik. Onartu berri den 1/2019 Foru Legea, Nafarroako Kultura Eskubideei buruzkoa, Estatuak eskaini behar dituen betebeharrak zehazteko legegile estatal eta autonomikoen erakutsi duten ausardia faltaren aurrean salbuespen bat da. Azken finean, kultura ondasun juridiko bezala, herritar libre, zentzu kritikoz eta memoriadun ez osatutako gizarte demokratiko bat lortzeko beharrezkoa da.

Nahiz eta Estatuak kulturaren ingurua egin beharrekoak eta prestazioak lantzen dituzten arauak badaude, modu sektorialagoan egiten dute, herritarrek Estatuari EK-aren 44. artikuluan jasotakoaren arabera eskatu diezaioketen prestazioen inguruko ikuspegi integratu eta orokorra oztapatuz. Ez da gauza txikia hau, izan ere, kultura, gizarte osasuntsu bat bermatzeko funtsezko tresna bezala kontsideratzen badugu, bai demokrazia aldetik bai gizartean norbanakoaren garapenaren aldetik, ezin daiteke utzi esku-hartze publikoa kultura arloan baldintza politiko edo/eta ekonomikoen menpe. Hau horrela balitz, sare kultural hau botere politikoarekin mimetizatu, subordinatu edo honen bozgorailu (kulturaren instrumentalizazio politiko) izateko arriskua izango genuke edota medio edo bitarteko faltak izateko arriskua pairatuko lukete krisi ekonomikoko garaietan edota diskrezionalitate politiko hutsagatik. Hori dela eta funtsezkoa da, Nafarroako komunitateak egin duen bezala, herritarren eskubideen ikuspegitik egindako esku hartze publikoa, hau da, kultura sarrerara zuzenbide konstituzionalaren positibaziotik eta kalitatezko, anitzak eta eskuragarriak diren oinarri unibertsaletatik.

2. Arloko egoera eta ikerketaren helburuak

2.1. Arloko egoera

Espainiako Konstituzioaren 44.1 artikuluan jasotakoaren arabera Estatuak herritar guztiek ondasun kulturaletarako sarrera izan dezaten eskaini beharreko prestazio asistentzialak zehazterako orduan, eta Konstituzioak beste printzipio konstituzionalen markoan (kultura askatasunean adibidez, non estatuaren abstentzioa beharrezkoa den) aurreikusten duen estatu esku-hartzeak, ez daukate Espainian kulturarako sarrera den eskubide konstituzionalaren edukia modu zehatzean definitzen duten doktrina garapen edota jurisprudentzia garapen handirik.

Doktrina aldetik aipagarria da Pietro de Pedrok egindako lana, bera da gehien aipatutako kulturarako eskubideari buruzko monografiaren idazlea. Modu berean, Tajadura Tejada irakasle konstituzionalistak hainbat ikerketetan aztertu ditu Estatu kultural moduan izendatzen denaren inplikazioak.

Jurisprudentzia konstituzionala ere ez da aipatu egoera gehienetan kulturarako sarreraren eskubide konstituzionalaren esanahian. Bere analisi aipagarriena administrazioa zentrala eta lurralde administrazioak konpetentzia duten konpetentzien hauen banaketan inguruan egindakoak izanik.

Horri dagokionez, aipatu beharra dago lehen aipatutako Nafarroako Legea izango dela, aztertutako konstituzio-zuzenbidea garatzeko eta definitzeko saiakera ilustratibo eta baliotsuena.

2.2. Helburuak

Hau horrela, ikerketa honen helburu nagusia, herritarrek botere publikoei eskatu eta Konstituzioaren barruan sartuta dauden kultura sarrerarako prestazioen zehaztasunean sartzea da.

Helburu hau hainbat premisak baldintzatuko dute. Alde batetik, kultura demokraziaren indarra eta gure organizazioaren kalitate demokratikoa eta norbanakoen integrazioarako oinarritzko instrumentu bezala baloratzen duten premisak. Beste aldetik, kultura askatasuna bezalako beste printzipio konstituzional batzuekin gatazkan sartzea eragin dezaketen eta ekimenak ito ditzaketen Estatuaren eskuhartzeak saihestekoak. Honek guztiak aurretiaz hainbat gai lantzerantz behartzen gaitu, hala nola, zer ulertu behar den kultura gisa kultura inguruan egiten den estatuaren eskuhartzean edota eskumenetako banaketa gai honen inguruan.

3. Kulturarako sarreraren eskubide konstituzionala eta eskubide kulturalen Nafarroako Legea.

Lehenago aipatu den bezala, 44.1 artikuluan aipatutako kultura sarrera partzialki bakarrik garatu izan da bai lege estatal edo autonomikoen bidez. Lege hauetan sektore zehatz batzuen erregulazioa (batez ere ondare kultural eta artistikoaren erregulazioa) soilik egin da. Gainera, jurisprudentzia konstituzionalak ez ditu eskubide hauen inguruan erabakirik edo aipamenik egiteko aukera gehiegirik izan.

Gai honi heltzeko, eskubide kulturei buruzko Nafarroako Foru Legeak izan du asmorik handiena nolabait Estatuaren esku-hartzeak zertan datzan definitzeko eta legalki garatzeko orduan. Legearen tratamendu global eta sistematizatu baten ikuspuntutik burutu du hau, baita ere herritarren ikuspuntuan jarriz. Hala ere, Nafarroako legearen analisisan sartu baino lehen, kultura moduan ulertzen dugunaren inguruko gaien azterketa egitea beharrezkoa da, estatuak daukan kultura eskaintzeko beharren, konpetentzien banaketan eta ondasun juridiko hau marko internazional batean erregulatzeko orduan kontutan hartu behar direnak.

3.1. Kultura eta Zuzenbidea. Kultura definitzearen konplexutasuna

Atal honen hasieran irakurleari ohartarazi behar diogu ez dugula kulturak ondasun juridiko gisa izan dezakeen esanahi itxia eta osoa definituko. Ontzat emango dugu kultura hitzaren esanahi polisemikoaren inguruan etengabe eboluzionatzen doan hausnarketa prozesu dinamikoari gure ekarpenak egitea. Are zehatzago, ontzat emango dugu irakurleari atazaren konplexutasunaz jabetu araztea, eta baita Zuzenbidetik abiatuta -are zehatzago, Zuzenbide Konstituzionaletik- kultura gertakarien errealitateari hurbiltzen garenean, neurtu beharko diren alderdi desberdinen konplexutasunaz ere.

Kulturaren ezaugarri polisemikoek eta hedakorrek bultzatuta, ezinezkoa izan da kulturaren ahobatezko esanahi bakarra zehaztea. Betidanik, filosofia arduratu da -antropologia gehienbat- kontzeptu horren konplexutasunaren hurbilketa sendoena egiteaz. Edward Tylor antropologo britainiarra aipatzen da sarri (Conrad, 2003), zeinak duela mende bat baino gehiago idatzi zuen “Kultura primitiboa” liburuan kulturaren lehenengo definizioa eman zuen, honakoa, hain zuzen ere: [...] gizakiak gizartearen partaide gisa barneratutako jakintza, sinesmen, arte, moral, eskubide, usadio eta bestelako ohitura eta gaitasunen batura. Definizio goiztiar horren ohar nabarmenena da kultura ez dela naturan existitzen den errealitatea, gizakiok gizartearen partaide gisa sortu eta heredatutakoa dela baizik, hau da, gizarte zehatz baten barruko testuinguruan zentzuzkoak diren giza sorkuntzak dira.

Ondoren, kulturaren teoria adaptazionistez gain - zeinak kultura ikuspegi eboluzionista batetik aztertzen duten- hein batean gaindituak, kulturaren teoria ideazionalak ideien sistema gisa hartzen dute kultura (Keesing, 1974); are zehatzago, sistema kognitibo, egitura sistema eta sinboloen sistema gisa) -kulturak esanahia partekatzeke kodeak emango lituzke-.

Zuzenbide positiboak ez du kulturaren definiziorik ematen, izan ere, aurretik zegoen errealitatea gisa ikusten baitu. Legegileek eta gainerako eragile juridikoek esanahia eman beharko dioten bereziki zehaztu gabeko kontzeptu juridikoa da berez. Gure Konstituzioaren Hitzaurrean kulturaren bi kontzeptzio aurreikus ditzakegu: 1) laugarren paragrafokoa, non esaten den kultura Espainiako herri bateko partaide edo osagai gisa hango herritarren nortasunaren atal osatzen duen elementua dela¹ eta; 2) bosgarren paragrafokoa, non kultura termino dinamiko eta instrumentaletan aipatzen den, etorkizunekoan, eta, ondorioz, kultura sorrerarekin eta guztioi bizi kalitate duina bermatzeko tresna den (gure sistema politikoaren kalitate demokratiko hobea). Ruiz Robledoren hitzetan (Ruiz Robledo, 1998), lehena kulturaren nozio “etnikoa” litzateke, eta bigarrena, aldiz, nozio orokorra.

Antzerako zerbait dio, poesiaren estilo handiagoarekin, jakina, Manuel Vázquez Montalban nobelistak 2003ko azaroan *Le Monde Diplomatique*n idatzitako artikulu batean, non kulturaren bi kontzeptzio ematen zituen: 1) “ondare” kultura, zeinaren bitartez balio moralak eta estetikoak, ideologiak, historia, kodeak eta sinboloak transmititzen diren, hau da, gizarte talde baten barruan banakakoaren nortasuna zehazten den eta; 2) kultura kontzientzia, izakiaren kontzientzia den kultura, existentziarena, gizakiak munduarekin zein besteekin dituen harremanena, hau da, gizakiaren naturarekin zuzenean konektatzen duen kulturaren kontzeptzioa, alegia, gizakia, izaki libre denez, hausnartuz bere izatea gainditu eta bere zein ingurukoaren kontzientziatik, sinboloen bidez sortu eta komunikatzeko gai dena. Sortzeko eta hausnarketa zein komunikazio tresna gisa ikustea kultura, alegia, gizakion berezko gaitasun eksklusiboa.

Edozein kasutan ere, argi dago gizakion adierazpen sinbolikoek ezin dutela kultura eratu Zuzenbideari dagokionez, edo kultura ondasun juridiko gisa ulertzen badugu. Ildo horretan -eta jarraian aztertuko ditugun arauak biltzen dituzten kultur adierazpenen aurka zein Administrazioak babestu beharreko ondasun gisa sailkatzen dituen kultur ondareen aurka egin gabe-, kulturaren kontzeptzio irekia aurreikus dezakegu, kultura gertakarien *numerus apertus*

¹ Zati honetan hauteman dezakegu Espainiaren izaera kulturantzita onartzen duela Konstituzioak herriei, kulturei, tradizioei, hizkuntzei eta erakundeei hitz egiten baitu.

delakoa, zeinaren kultur balioa eta sailkapena unean eta tokian bertan ditugun arau edo konbentzio sozialen arabera izango diren.

Beraz, baliagarria izan liteke gure gizartearen agintari politikoek zein diziplina onartu dituzten aztertzea, orientatzeko bakarrik bada ere. Horrela, Espainiako Gobernuaren Kultura Ministerioaren web orrian sartuz gero², Ministerioaren xedeen artean hurrengoak daudela ikus dezakegu: artxibategiak, arte eszenikoak eta musika, zinema eta ikus entzunezkoak, kultur ondarea, liburuak (literatura eta literaturako genero guztiak batera aipatzeko ministerioaren metonimia), museoak, artea eta tauromakia (sic). Aldiz, Frantziako Kultur Ministerioak³ – nolabaiteko kultura politiken jatorria-, xehetasun gehiago ematen ditu kultur politiken berezko gaiak deskribatzen dituen eta, kultur ministerioak deskribatzen dituen artean aipatzen daude: arkeologia, dantza, diseinua eta moda, frantsesa, prentsa, ondare etnologikoa, ezmateriala edo antzerkia.

Bestetik, duela gutxi, Gipuzkoako Batzar Nagusiek onetsitako Gipuzkoako lurralde historikoan kultura mezenasgoari zerga pizgarriak emateko foru arauak xehetasun gehiagoz eta murrizketa maila handiagoarekin aipatzen ditu mezenasgoaren xede eta zerga pizgarrien onuradun izango diren arloak: zinema, ikus entzunezko arteak eta multimedia arteak, arte eszenikoak, musika, dantza, antzerkia eta zirkoa, ikusmen arteak, arte plastikoak edo arte ederrak, argazkigintza eta diseinua, liburua eta irakurketa eta edizio literarioak, fonografikoak eta zinematografikoak edozein formatu edo euskarritan eta Gipuzkoako kultura ondare materiala eta ezmateriala ikertzea, dokumentatzea, kontserbatzea, berritzea, berreskuratzea, zabaltzea eta sustatzea.

Edonola ere, Estatuak kultur arloan “onartuta” dituen kultur diziplinak aztertu ondoren, legitimoa da hausnartzea, aurrerago egingo dugun bezala, Estatuak zein motatako kultura sustatu behar duen zehazteko irizpide kualitatiborik egon beharko lukeen ala ez.

3.2. Nazioarteko arauak. Kultura giza eskubide gisa Kultura eta Europa eraikitzea

Estatuak kultur arloan dituen obligazioak zein diren hobeto zehazteko, Nazioarteko Zuzenbidera jo behar dugu, zeinak Estatuak lotzen dituen (Espainiar Estatu barne) arlo horretan. Ildo horretatik, Giza Eskubideen Adierazpen Unibertsalaren (GEAU) 27. artikuluan adierazten da giza eskubidea dela bakoitzak askatasun osoz erkidegoaren kultur bizitzan parte hartzea, arteez gozatzea eta aurrerapen zientifikoetan zein haien onuretan parte hartzea, eta baita egile izanagatik bere ekoizpen zientifikoei, literarioei edo artistikoei dagozkien interes moralak babestea ere. Bestetik, Eskubide Ekonomikoen, Sozialen eta Kulturalen Nazioarteko Itunaren 15. artikuluan, eskubide horiek onesten dira, eta Estatuaren haiek ziurtatzeko beharrezkoak diren neurriak hartzeko konpromisoa nabarmentzen du.

Eskubide ekonomikoen, sozialen eta kulturalen kategoriako eskubide gisa, Itunaren 5. artikuluan adierazitako kultura eskubideak ez du efikazia zuzena eta automatikoa. Aldiz, sarri, Estatuak hori lortzeko dituen baliabideen mende egoten da hori gauzatzea. Eskubide ekonomikoen, sozialen eta politikoen Itun berak onesten du, 2. artikuluan, eskubide horien “pixkana gauzatzeari” buruz hitz egiten duenean, hau da, eskubide horiek automatikoki gauzaten ez direla, horiek gauzatzeko bideratuko diren baliabide publikoen mende daudelako, zoritxarrez, eskubide ekonomikoen, sozialen eta kulturalen babesa.

Edonola ere, Eskubide Ekonomikoen, Sozialen eta Kulturalen Batzordearen 21. Ohar Orokorreko 15. artikulua aztertzen badugu, gure Konstituzioak Estuari kulturarekin lotuta ezartzen dizkion obligazioak Nazioarteko Itunean aurreikusten direnak baino gehiago direla

² <http://www.culturaydeporte.gob.es/cultura.html>

³ <http://www.culture.gouv.fr/Thematiques>

ikus dezakegu. Nazioartekoak kultura askatasunean (Estatuak abstenitu beharko luke eta hirugarrenek pertsonen kultur askatasuna ez galaraztea bermatu beharko du) eta kulturaren nozio etiko esaten diogunetan jartzen du indarra, hau da, kultura pertsona baten taldeko nortasunaren atal gisa⁴.

Bestetik, Europar Batasunaren mailan, kultura ez zen 1992ra arte sartu erkidegoko ondare kulturalaren jatorrizko eskubideen artean sartu, 1992ko Maastricht-eko Tratatuan sartu zen arte, hain zuzen. 1997ko Amsterdameko Tratatuan egindako aldaketen ondoren, egun, 151. artikuluan aurki dezakegu kultura gaia. Gure analisiaren helburuari dagokionez, bereziki interesgarria da artikuluko horren 2. atalean datorrena, zeinaren arabera, Erkidegoaren ekintzak europar herrien kultura eta historia hobeto ezagutzeari eta hedatzeari, Europar garrantzitsua den kultura ondarearen kontserbazioa eta babesa, merkataritzakoak ez diren kulturarekin lotutako hartu emanak, sorrera artistikoa eta literarioa, ikus entzunezkoen sektorea barne. Berriz ere, kultura nozio etnizista gisa nabarmentzen doa kulturaren eta kultura sormenaren inguruan elementu dinamiko gisa. Anguita Villanueva (2004) irakasleak dioen bezala, kultura baino gehiago, 151. artikuluan Europa osatzen duten herrien kulturak aipatzen dira.

3.3. Kultura hiritarren eskubideen xede gisa. Nafarroako Foru Legea

Positibizatzeke, hau da, kulturari ondasun juridiko gisa definizio zehatz bat emateko zailtasunak edo ezintasunak ikusita, Zuzenbidea kulturaren zenbait adierazpen zehatz arautzen hasi da (zinemagintza, liburua, ondarea...) Konstituzioak guztiei onartzen digun kultura atzitzeko eskubidea sistematikoki eta modu orokorrean arautu gabe. Horregatik, goraiatzekoa da, gutxienez, hiritarrek eskubide subjektiboak dituzten kulturaren arloan prestazio zehatzak zehazteko ariketa gogorrean Nafarroako aginte legegileak egin duen saiakera.

Are zehatzago, Nafarroako Kultur Eskubideen Foru Legearen II. Tituluko I. eta II. Kapitulek kultura atzitzeko eskubidearen edukia lantzen dute. Pertsona guztiek kultura baldintza berberetan atzitzeko eskubidea zehaztu ondoren, irisgarritasun fisikoa eta birtuala bermatuta - Nafarroako Kultura Gune Digitalaren bitartez -, pertsonak kultura atzitzeko baldintzak zehazten ditu Legeak, eta Kultura Ondareko Ondasunak (10. art.), Ondare ez-materiala (11. art.), artxibategi eta ondare dokumentala (12. art.), museo eta museoetako behin betiko bildumak (13. art.), liburua eta liburutegiak (14. art.) eta kultur ekipamenduak (15. art.) atzitzeko guztion eskubidea ere hartzen ditu. Aipaturiko kultur ondasun batzuekin lotuta, Nafarroako Legeak eskubide hau erabiltzeko baldintza eta termino zehatz batzuk ezartzen ditu, guztiz aipagarriak: Kultura Ondareko Ondasunen inguruan, Legeak dio Kultur Intereseko Ondasunak eta Inbentariatuak publikoak izango direla eta doan atzitu ahal izango dituztela herritarrek, gutxienez hilean lau egunez, eguneko lau orduz, eta gauza bera Dokumentu Artxibategi eta Ondarearekin, eta, museoei zein Nafarroako Erregistroan erregistratutako bilduma museografiko iraunkorrei dagokienez, doako egun bat programatu beharko dute, gutxienez, astean.

Planteamendu legegile hori positiboa bada ere, Nafarroako legean kultura atzitzeko eskubideak metatutako kulturaren ingurukoak dira gehienbat, kultura sendotuan, kultura konbentzionalenean, eta faltan bota daiteke sormen kultural berrien aldeko apustu argiago bat. Ildo horretan, bi hausnarketa ekarri nahi ditugu: hasteko, Tajadura Tejadak (2001) zioen bezala,

⁴ 20. paragrafoan kultura adierazpen isolatuen edo konpartimentu estankoen segida baten orde zehatzeko prozesu interaktibo gisa ikusi behar dugula esaten du, zeinaren bitartez banakoek zein erkidegoek, euren ezaugarri bereizleei utsita, humanitatearen kulturari adierazpena ematen dioten. Kontzeptu horrek kontuan hartzen ditu kulturak sorrera eta produktu sozial gisa duen banakotasuna eta alteritate. Bestetik, 70. paragrafoan, obligazio juridiko espezifikoak, oinarrikoak eta nazioartekoak bereizi ondoren, Eskubide Ekonomikoen, Sozialen eta Kulturalen Batzordeak zehazten du Estatu kideek, Itunaren 15. artikuluko 1.a) paragrafoan bildutako eskubidea praktikan jartzean, kulturaren alderdi materialetatik haratago heldu behar direla (esaterako, museoak, liburutegiak, antzokiak, zinemak monumentuak eta ondarearen guneak) eta kulturaren ondasun ukiezin guztietara iristea sustatzeko politikak, programak eta neurri proaktiboak hartu behar dituztela (besteak beste hizkuntza, jakintza eta tradizioak).

pertsona batek kultura bizitzan modu pasiboan (kultur ondasunen hartzaile gisa) edo modu aktiboan (kultur ondasunak sortzen) har dezake parte eta, horrek, Estatuaren obligazioa dakar kultura arloan -gaitasuna duten guztiek kultura sortzaileak izatea eta herritar guztiek kalitatezko kultura atzitzeko ahalmena izatea.

Bigarren, zein irizpideri jarraitu beharko die Estatuak kultura sorrera sustatzeko orduan? Edozein “kultur” adierazpen izan al daiteke Estatuaren esku hartze eta sustapen positiboaren xede? Estatuaren esku hartzea herritarrek kultura atzitzeko duten ahalmenaren arabera neurtzeak herritarren eskatzen dutenetik zein kultura finantzatu eta zein ez erabakitzeak irizpidea baztertea al dakar? Artikulu honen xedetik at geratzen diren galderak dira horiek, baina oinarrizko galderak dira Estatuaren kultur zerbitzu publikoen hornitzaile gisa kultur politika zehazteko orduan. ikus 44.1. art. Hala eta guztiz ere, Nafarroako Legearen 16.b artikulua aipamena guztiz egokia iruditzen zaigu, foru gobernua programazio kultural eta anitza sustatu beharra, kultur sentsibilitate desberdinei erantzuteko, gure ustez, kultura kalitate demokratiko eta aniztasun sozial handiagoaren mesedetan jarduten duen tresna izan behar baita. Ildo berean, oso lagungarria da Portugalgo Konstituzioaren 43.2 artikulua, non zehazten den Estatu ezingo dela jabetu hezkuntza eta kultura jarraibide filosofikoen, estetikoaren, politikoen, ideologikoen eta erlijioen arabera programatzeko eskubideaz.

4. Ondorioak

Aurrekoan oinarrituta, hurrengoa esan dezakegu: 1) Ez dago kulturaren definizio juridikorik, kulturaren adierazpen zehatz batzuen inguruko arautze bat baizik; 2) kulturaren bi nozio desberdin daude: bata, gizakiari gizarteko partaide gisa identitatea ematen diona eta, bigarrena, sorreraren eta espiritu askatasunaren ondoriozko nozio dinamikoa, zeina gizakiengan bakarrik aurki daitekeen; 3) Espainiako Konstituzioak kulturari ematen dion konfigurazioa askatasun kulturaletik haratago doa -eta baita hura galaraziko luketen zailtasunak kentzetik ere- eta, herri agintariei eskatzen die (Estatuko administrazioaren eta erkidegoko administrazioaren arteko kompetentzien bateratasunean oinarrituta) modu positiboan ematea, herritarrei kultur ondasunak atzitzeko modua ematea; 4) 1/2019 Foru Legea, Nafarroako kultur eskubideen ingurukoa, aitzindaria izan dela Estatuaren prestazio positiboko zerbitzuak herritarrek kultura atzitzeko duten eskubideen ikuspegi orokorra eta sistematikoa zehazteko orduan, E.B. 44.1 artikulua beteaz.

5. Etorkizunerako planteatzen den norabidea

Ikerketa arlo honetan planteatzen diren erronka handiak bi ardatz nagusiren ingurukoak dira: hasteko, herri agintariak kultura arloan duten betebeharrak positibizatu beharra dago, pertsonen eskubide subjektibo zehatzak emanaz, bi helburu zehatzekin; batetik, herritarrei kultura ondasunak atzitzeko oinarrizko baliabideak bermatzea - egoera politikoetatik eta aurrekontuen arazoetatik babestuta - eta, gainera, kultur gaien kudeaketari eskumenen banaketa eta kapritxo kutsua eta alderdikeria kentzea. Bestetik, eta bizi dugun postmodernitate garaiaz eta kanon artistikoen krisialdiaz eta kulturaren narratiba vasariarraz jabetuta -nagusiki Greenbergekin aldarrikatzen zuena- ezin diogu, nire iritziz, Estatuari eskatu kalitatezko artea edo kultura sustatzea -betiere balioztatze modua eztabaidagarria izango litzateke- kultura anitza eta plurala sustatzea baizik.

6. Erreferentziak

Anguita Villanueva, L. (2004). La cultura en la Carta de los Derechos Fundamentales de la Unión Europea.

Conrad, P. K. (2003). Introducción a la antropología cultural. Un espejo a la humanidad. McGrawHill.

del Barrio, J. C. (2011). Una revisión a la interpretación de la Pintura Moderna de Greenberg a través de los textos de la Vanguardia. Espacio Tiempo y Forma. Serie VII, Historia del Arte, (22-23).

Fumaroli, M., & Bera, E. G. (2007). *El estado cultural: ensayo sobre una religión moderna*. El Acantilado.

Keesing, R. M. (1974). Theories of culture. *Annual review of anthropology*, 3(1), 73-97.

Prieto de Pedro, J. (1992). *Cultura, culturas y constitución*. Congreso de los Diputados/Centro de Estudios Constitucionales.

Ruiz Robledo, A. (1998). La Constitución cultural española. Instituto Andaluz de Administración Pública Consejería de Gobernación y Justicia. Junta de Andalucía. Sevilla.

Tejada, J. T. (2001). El servicio de la cultura como deber y atribución esencial del Estado. *Revista de Derecho político*, (50).